© www.kjnt.ro/szovegtar

PÁVAI ISTVÁN

19. SZÁZADI ZENÉS-TÁNCOS ADATOK HAVASALFÖLDRŐL ÉS A SZÉKELYFÖLDRŐL[1]

Köztudott, hogy az ikonográfiai adatok mellett, mintegy azokat kiegészítve, mennyire fontos forrásai a népzene- és néptánckutatásnak az irodalmi adatok, visszaemlékezések, útleírások, különösen a módszeres gyűjtéseket megelőző időkből.[2] Az alábbiakban ezek sorát szeretném gyarapítani néhány apró adalékkal.

*

Lükő Gábor 1935-ben hívta fel a néprajzkutatás figyelmét arra, hogy a második évezred első századaiban a magyar lakosság nemcsak a Kárpát-medencében élt, hanem a Kárpátoktól délre eső területeken is. Elsőként a mai Észak-Olténia tájain előforduló magyar eredetű helyneveket gyűjtötte össze 19. századi román szótárakból. Ezek nagy számban való előfordulását természetesnek tartotta, mert ez a terület néhány évszázadig a Magyar Királysághoz tartozott, egy ideig Szörényi bánság néven. Később a szörényi magyarok beolvadtak az egyre népesebb románságba, ezért lehet az észak-olténiai román folklórban magyaros elemeket is fölfedezni (Lükő 1935: 96–101). Ezek közül Lükő hangtani sajátságokat, Vargyas Lajos sirató-párhuzamot említ. Utóbbi *A falbaépített feleség* balladájának terjedési útvonalával kapcsolatos elméletében magyar-bolgár átvételt feltételez, s ezt pontosan a szörényi magyarság jelenlétével magyarázza, hiszen akkoriban csak ezen a területen keresztül volt közvetlen kapcsolat a két nép között (Vargyas 1976 II.: 37–39). Lükő ezen kívül külön tanulmányt szentel a havasalföldi román anyanyelvű cigányok *Vasilca* nevű szokásának, amelyet az obi-ugor medvekultusszal állít párhuzamba, s a kettő között magyar közvetítést feltételez (Lükő 1965–67).

Ezektől a néprajzi adatoktól függetlenül természetesen igen sok történeti adatot lehetne felsorolni erdélyi magyarok, szászok, s főleg székelyek

1 Jelen írás első megjelenése: Pávai 2010.

2 Ilyen vonatkozásban a legteljesebb alapmű Pesovár 1972, illetve annak 2003-as bővített kiadása.

Havasalföldre (Munténiába) való kivándorlásával kapcsolatosan. A folyamatos szivárgás mellett nagyobb hullámú kivándorlás az 1490-es évektől kezdődött a székelyek által nem kedvelt Bátori István vajda idején, s tartott egészen a Trianon utáni évtizedekig. Oklevelek tanúskodnak arról, hogy a korai időkben a betelepedést a Kárpátokon túl adómentességgel ösztönözték. Innen ered például a Slobozia elnevezésű települések nagy száma. Ugyancsak írott adatok vannak székely származású tisztségviselőkről a havasalföldi vajda udvarában. (Mikecs 1941/1989: 167.)

A bukaresti magyarok körében napjainkig él a kuruckor egyik kapcsolódó emléke. Eszerint Bukarest városában a Drumul Taberei (Tábor útja), a Berceni városnegyed, illetve az azonos elnevezésű község Bukaresttől délre egykor odakerült magyarok emlékét őrzik. A Rákóczi-szabadságharc bukása után ugyanis gróf Bercsényi Miklós katonáival, útban Törökország felé ott talált egy időre menedéket. Bukarest Ferentari városnegyede pedig az egykori ferences szerzetesekre emlékeztet, akiknek itt volt a templomuk. Amikor Ion Codru Drăguşanu, erdélyi román peregrinus 1835-ben első alkalommal jár Bukarestben, megjegyzi, hogy ott – idézem: „a köznép nyelve pedig olyan, amilyen az eredete: kevéske gondolatát szerb-bolgárul, német-magyarul, olasz-spanyolul, muszkául, törökül ésatöbbiül fejezi ki, s csak nagyritkán – románul". Az akkori Bukarestben gyakori viseletdarabok között pedig megemlíti a magyaros atillát is. Codru Drăguşanu később angliai útleírsásban is említ hazai táncadatot, pontosabban egy táncra utaló közmondást, amely a tánccal kapcsolatos falucsúfolókra emlékeztet. Két verekedő „pórias külsejű" legényt úgy állt körül a sokaság – írja –, „mint Báránykúton a táncot". Báránykút dél-erdélyi román falu az egykori Nagy-Küküllő megyében, a peregrinus fogarasi szülőföldjétől kissé északra. (Codru Drăguşanu 1973: 67, 179.)

A Kárpát-kanyar külső déli részén sokáig létezett egy Săcuieni vagyis Székely elnevezésű megye, amelyben magyar eredetű településnevek is találhatók. Nem véletlen, hogy később ezt a megyenevet már nem használták. Kovács Ferenc „károly-fehérvári hittanár" 1868-ban utazott át ezen a tájon a Szent László Társulat által kiküldött bizottság tagjaként. Útleírásában beszámol arról, hogy Buzăuból Bukarest felé tartva Mizil nevű kisvárosban álltak meg pihenni és ebédelni egy útmenti vendéglőben. Külön rendelésre paprikást készítettek számukra. „Azalatt czigányok állottak be. Látván, hogy magyarok vagyunk, azonnal rágyujtottak a csárdásra. Eléggé csitittottuk, kikérvén magunknak a zenét, mert ahhoz való kedvünk nem volt; de mind hiába, nehány huszasnak árán erőnek erejével tiszteltek meg."

Kovács útitársaival az ezt megelőző napokban Moldva legdélkeletibb városában, Galacon tartózkodott. Itt szintén találkoztak magyarokkal, akiket szerinte „részben az oláhhoniakhoz [havasalföldi magyarokhoz] számíthatni". Megállapítja, hogy „Hit és erkölcs tekintetében, magyarjainkat illetőleg, roppant nagy a Moldva- és Oláhhon közti különbség". Galacon a „Hán ungureszk"-ben, vagyis a magyar fogadóban szálltak meg, amely mellett magyar protestáns iskola is működött, a galaci magyar katolikusoknak viszont nem volt anyanyelvű iskolájuk. „Bemenvén az úgynevezett étterembe – írja Kovács – láttuk, miszerint magyar, de többé kevésbbé csőcselék képezi itt a fogyasztó publicumot. Resteltük a dolgot; de másrészről megint vigasztalt a gondolat: ezen lebujban fogjuk legalaposabban megismerhetni a galaczi magyarokat." Éjszaka nyugovóra tértek volna, de „muszikaszó, »gyere rózsám«-féle fülhasító férfihangokon ejtett dallamok, s mi több, egy a közvetlen szomszédságunkban működő sipláda, mindez kiméletlenül zavarta álmunkat". A helybeliektől azt is megtudják, hogy vasárnap esténként itt magyar bált tartanak, „ide gyülekeznek tánczba a selyem ruhás székely leányok, mindenféle proletáriátussal éjfélig üzvén leírhatlan dolgokat". Ugyancsak Galacon találkoztak gyergyói székely fakereskedővel, aki magyar énekszó mellett tutajozott arrafelé. (Kovács 1870: 98–111.)

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Kovács egyik útitársa, Imets Fülöp Jákó gimnáziumi igazgató-tanár naplójában a buzăui románoknál hallott térzenét veti egybe az általa ismert erdélyi román népzenével:

„Egy meglehetősen kövezett stradán a város közepébe jutván, behajtatunk a legnagyobbnak látszó szállodába (nevét elfeledtem). A szoba (*odaia* ismeretlen szó, melyet itten tanultunk), melyet nyitottak, emeleten van s épen a piaczra nyílik, mely *a város orczájának* rózsája, sétánya, dísze s jelenleg zenetere.

Alkalmunk lőn ezen piaczi *zenét* élvezni; a programm jobbára hármas indulókból állott, fülsértő tányérok és dobok kíséretében. Nemcsak finomabb hármonisticai tapintatot, de sőt azon *nemzeti vonást* sem igen találhattam föl ezen ugyancsak piaczi hangversenyben, mely az erdélyi oláh nemzeti jellegét oly sajátlag s a művészi igényeket is oly kielégítőleg jellemzi. Az oláh zenét emiatt, s tán mert megszokni is van alkalmam, mindig örömest hallom". (Imets 1870: 151.)

Mikecs László *Csángók* című könyve is számos adalékot szolgáltat a havasalföldi magyarok tekintetében. Számunkra ezúttal az az adat fontosabb belőle, amelyik az ottani magyarok táncairól ad hírt. Mikecs forrása egy 1844-ben Kolozsváron kiadott könyv volt, amelynek címe *Az elbujdosott magyarok Oláhországban, Útazása után irta Ürmösy Sándor,* aki Mikecs szerint református pap. Más források szerint Ürmösy nem református, hanem unitárius lelkész volt, s a kolozsvári *Hetilap* munkatársa, az 1850-es években. Könyvét a Regélő Pesti Divatlap 18. száma és a Kolozsvári Hiradó 16. száma ismertette.[3] Mikecs csupán néhány táncszót közöl *Az oláhországi magyarok egy táncrigmusa* cím alatt, s jegyzetben idéz néhány sort Ürmössy tudósításából (Mikecs 1941/1989: 285, 287). Érdemes azonban a teljes idevonatkozó részt közzétennünk, hiszen tánc szempontból fontos részleteket tartalmaz.[4]

Ürmösy, ahogy maga írja, 1843 „nyárelő utó napján" indult el, hogy felkeresse a kivándorolt magyarokat „Nagy-Oláhországban" vagyis Havasalföldön. (Kis-Oláhországnak Olténiát nevezték.) Utazása során jutott el „Nagy Kimpián" városába, ahol vendéglátó asszonya (egy gazdag, ottani kereskedő erdélyi magyar felesége) társaságában sétálva nyílt alkalma megtekinteni egy népmulatságot. Igen érdekes zene- és táncvonatkozású adatait kissé nehézkes fogalmazású mondatokkal az alábbi módon írja le:

„E' nap estve felé mint innepnapon sétára szólitattam fel a' gazdanőtől – sétánkat vevők a népmulatság irányában, és mentünkben midőn sok tárgyakról kérdeztetném még távolból felakasztá beszédünket a' török görbe guitárre és a' fülhasitó sikóltyu, 's az úgy nevezett Hegedü hangjai, mellyeknek csak hamar szem- és fültanui lettünk – a' tánczteremet egy boérudvar alkotta, 's magát a' vígalmat pedig valamelly boérnő szerzé szokott kedélye vágyául, ki most törökizlésü feltornáczában ülve, éldelte a' pórtáncz gyönyörét; a' több aggboérok pedig és nők vígalom nézetekkel kört keritve szemlélték a' hajdoni rómánczjukat, mellynek a' multban ők is mesterei valának – tánczné zetem feszült, és végig rajta volt muszka körtánczokon, mint nézetem, és látmányom ujdon tárgyán – harmincz, negyven hőlgyek, és férfiak két részekben is kört alakitva, terjedve, és ismét összefutva, 's egymás kezeit fogva, mind két rendüek egyforma figurákban körülték – közbül pedig a' fekete hangászok a' kört kisérve, hangoztatták a' muszka és a' török csiklándozó tánczn ótákat, mellyeket mind hárman buja dalokkal, és szerelem énekekkel kisértek hangokban; mert ők nem a' hangszer szavaira szellemek [sic!] figyelni, hanem a' hangászok dalaira, mellyeknek buja szavai lánggá lobbantják törökvéröket – innen mint

3 Szinnyei József, id. 1909: Ürmösy Sándor szócikk.

4 Az itt közölt részlet kimásolását az eredeti forrásból Olosz Katalinnak köszönhetem, aki a jelen írás végén olvasható további két adatra is felhívta a figyelmemet.

nállunk a' rosz hangászoknak, úgy nincs becsülések az ének és hangtalan ujparaszt [cigány] hegedüsöknek, kiknek torkaik nem képesek bihalhangulag dalt énekelni. –

Tánczné zetünk alatt, egy óra teltével vége lett a' muszka és töröktánczna – most már a' magasban ülő boérnő parancsára magyar tánczn óták hangzanak füleinkben, melylyekre mintegy bámulatomtól ragadtatva, figyelmem kétszeres lett, 's csudáltam az esmert hangváltozásokat, és éppen kérdeni akarám sétanőmtől okát, hogy ki kedvéért parancsolja a' boérnő ezen magyar tánczjegyeket muzsikáltatni, én ebből valamelly nagy magyart gondolván az ő körében lenni; de ezek alatt bámulatom is cserélődött egy hasonnal – négy, öt magyart láték tánczra felkelni, kik szeszmámorosok lévén kezdték izadó munkájokat, szökdöső figuráikat rá illetvén – olly tulosok voltak a' légmagosban hánt figurájok, hogy nem tudtam szégyeljem-é a' magyar miveletlen tánczát, vagy kitörö nevetésemmel neveljem a' tánckört álló poremberek, és a' tornánczában még feszültebb figyellel ülő czifra boérnő lármás kaczaját, kik a' magyartánczot olly nevető itélettel nézték, mint az olasz medvebocs tánczát – nem hagytak ők ki semmit a' magyartáncz alakjából, megadták mi az övé – nem várták az iméntiekként, hogy hangászok danoljanak, hanem érthető magyar fenhangon kiáltozták szokott tánczmondájokat, mellyek az idegen ajku körállóktól nem értethetvén, nevelte az emlitett orosz morrogó medvetánczot. –

Emlékemben tartva egy nehányat tánczmondások közül, ezeket jegyzettem fel:

Korcsomaház a' teplomunk [sic!]
Két muzsikus, két jó papunk.

Erdély orjszág ajz én hajzám
Met ott lett vót ajz én anyám.

Akárki mit bejszéljen
Aj szerelem nem szégyen.

Jere hojzám kincsöm Furus
Ne légyen szived háborus. –

Ha hojzzám el nem jőjsz mára
Hojzád mönök éjjszakára –

Hová-hová? ajz Zángorba![5]
Gyere inkább ajz ágyamba?" (Ürmösy 1844: 26–28)

Összefoglalva elmondhatjuk,[6] hogy az Ürmösy által leírt adalék arról ad hírt, hogy 1843-ban egy havasalföldi településen több etnikum népmulatságának táncrendjét a helyi úrnő irányította, saját udvarán. A szemlélő idegen előbb török és muszka táncot látott. A leírásból nem derül ki, hogy maga állapította-e meg hogy török és orosz táncot lát, vagy a kísérőjétől halotta, aki bár ott élt, maga is magyar származású volt, nem bizonyos, hogy teljesen tájékozott volt a helyi szokások tekintetében. Azt is nehéz elképzelni, hogy a román bojár udvarában török vagy orosz jobbágyság lett volna, hiszen itt a megfigyelő világosan „népmulatságról" és „pórnép táncáról" beszél. Előfordulhat ugyanis, hogy első alkalommal valójában román táncokat látott Ürmösy, amelyeknek nevei ugyan lehettek *ruseasca, turceasca,* tehát orosz és török tánc, hiszen ezek benne vannak a vidék román táncrepertoárjában.

5 'Mészárszékba.'

6 Az alábbi szövegértelmezések hipotetikusan értendők.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

A későbbi kutatások is azt igazolták, hogy a havasalföldi román tánckíséretben valóban szokás a hangszer mellett énekkel is kísérni a táncot, aminek előadása szintén a hangszeres cigányzenészekre tartozott azon a vidéken, ahogy ez Ürmösynek is feltűnt. A „török és muszka tánc" kíséretéről megtudhatjuk, hogy ahhoz „török görbe gitárt", tehát valószínűleg valamilyen keleties pengető hangszert, aztán „fülhasitó sikóltyú"-t vagyis töröksípot, továbbá „úgynevezett hegedűt" használtak. Az „úgynevezett" jelzővel nyilván arra utal a leíró, hogy nem európai hegedűt, hanem valamilyen más, valószínűleg rebab-típusú vonóshangszert látott.

A megfigyelt körtánc proxemikáját és néhány koreográfiai elemét is rögzíti a leírás. Eszerint 30–40 férfi és nő nemenként elkülönült szükülő-táguló koncentrikus körökben táncolhattak, egyöntetű lábfigurákkal, egymáshoz kézfogással kapcsolódva, a cigányzenészekkel a belső kör közepén. Mivel a „muszka és török tánc"-nak nevezett táncrend – értelmezésem szerint a körtáncok sora – egy óráig is eltartott, az sem lehetetlen, hogy ebben a szakaszban volt orosz és török tánc is, de az kevéssé valószínű, hogy román tánc ne lett volna, bár erre nincs konkrét utalás.

A magyar táncról azt tudjuk meg a leírásból, hogy szabályozatlan, improvizált karakterű férfitánc lehetett, amelyet rendezetlensége, szabályozatlansága miatt kissé szégyellt Ürmössy, orosz medvetánchoz hasonlított, bár azt is megjegyezte, hogy „Nem hagytak ők ki semmit a magyar tánc alakjából, megadták mi az övé", amihez a táncszók kiáltása is hozzátartozott. Utóbbiak esetében Ürmösy nyelvjárási sajátosságokat is rögzített, amelyekből a j-zés, – pl. hazám helyett hajzám, – arra utal, hogy ezek a táncos magyarok keleti székely területről származhattak, hiszen ezt a sajátságot ők vitték át keleti irányba is, a székelyes moldvai csángó területre.

Befejezésül még két 19. századi adatot idézek, amelyek nem a havasalföldi magyarok, hanem a székelyek korabeli táncaihoz, tánczenéjéhez, húsvéti szokásaihoz szolgáltatnak néhány apró adalékot, s közülük az egyik Ürmösy Sándortól származik.

Marosi Gergely álnéven fennmaradt Ürmösynek egy *Nép-szellem a Nagy Székölly Országban* című kézirata is, amelyben többek között ez áll: „Húsvéti zenés köszöntő végén, amikor ettek-ittak a legények, megtáncoltatták a leányt, tovább indulnak [...] Már most szólnak a pisztolyok, hangzanak az öröm kiáltások, de a fekete zenész uramék is nem akármilyen nótát húznak, a Napoleon muszkaországi szerencsétlen Marsát hegedülik és sikóltó hangon, ámbár ha csak három huron is".[7]

Somodi István Marosvásárhelyen fennmaradt kézirata az udvarhelyszéki Etédről szolgáltat zenés–táncos adatokat az 1865–1866 körüli időkből. Dolgozatában írja, hogy húsvét másodnapjára vagyis „vízbevető hétfőre" virradó éjszaka: „A legények is ezalatt, részesedve az előtettekből, felkelnek az asztaltól és ösztönzik a cigányt, hogy húzzon már egy nótát. Az egyik mondja: »Te, húzz egy sima nótát!« – A cigány elkezdi, de előáll a muzsikás-fogadó, vagy amint nevezni szokták, a *gazda* és hatalmasan kiáltja: »Hej, Laji! e nem jó, húzz egy Herczeg-vidékit!«, és a cigány azonnal engedelmeskedik, s a mondottat kezdi húzni, a legények pedig, mintegy fitogtatva bokrétájokat, táncolnak, míg a cigány béhúzza a nótát. Ekkor a legények mindnyájan hátra, az ajtóhoz mennek, csak egy marad a ház közepibe, az, aki béköszöntött volt, hogy el is búcsúzzék, s nagy ékesszólással elmondja búcsúztatóját".[8]

A fenti két adalékból megtudjuk, hogy a 19. század második felében a recens folklórgyűjtésekből ismert, a lakodalmi és más utcai vonulásoknál leggyakrabban alkalmazott

7 Kézirat az MTA Könyvtára kézirattárában, Budapest. Jelzete: Irod. 4-r 415. 6. oldal.

8 A marosvásárhelyi Református Kollégium iratai. „I-ső Bölcselmi Osztály magyar dolgozatai (válogatva) 1865/6 tanodai évről." Kézirat a marosvásárhelyi Teleki-Bolyai könyvtár Bolyai-állományában. Jelzete: Ms 408 Fo. (A kézirat lapjai nincsenek számozva.)

Rákóczy-induló mellett „Napoleon muszkaországi szerencsétlen Marsát" is szokás volt húzni ugyanilyen céllal a Székelyföldön is. Ez a dallam nem lehetett más, mint a Pálóczy Horváth Ádám *Ötödfélszáz énekek* című gyűjteményében (1813) *Mars! siess hazádba vissza kis seregem* címmel szereplő ének dallama. Erről írja Bartalus István 1869-ben: „...egykor általánosan ismert volt. Országos ünnepélyeken nagy zenekarokkal, családi körökben gitár kísérettel, minden mulatságban, nászkíséretek alkalmával, hol czigány[zenész] is szerepelt, szóval: úton-útfélen zengedezett, s egy pár évtizedbe került, míg a két magyar haza legutolsó czigánya is elfeledte". Ez a dallam a néphagyományban sokfelé, sokféle szöveggel és funkcióban, széleskörben elterjedt. (Bartha–Kiss 1953: 162–163, 520–522.)

A Somodi István féle adatban említett „Herczeg-vidéki" a verbunk egyik fajtája lehetett, az elnevezés talán egy bizonyos dallamra utal. A „sima nóta" pedig az udvarhelyszék nyugati részén ismert egyik tánc dallamára vonatkozhat. Lajtha László kőrispataki gyűjtésében szerepel az „árvátfalvi sima", amelyről ezt írja Lajtha: „A »sima« olyan táncnak, jelen esetben gyors táncnak a neve, amelyben nem ugranak, a legény megmaradhat párjával s igen gyors, csúsztatott lépésekkel táncolnak. Körülbelül a gyors csárdás egyik fajtája". A „marosszéki sima" pedig Lajtha szerint az a tánc, amelyben „Sem nem szöknek, sem nem forognak sebesen, – csak szép simán táncolják gyorsan" (Lajtha 1955: 409, 415). Ha megnézzük zeneileg azokat a dallamokat, amelyekről a fenti megjegyzéseket teszi Lajtha, a későbbi kutatások fényében kimondhatjuk, hogy a „sima" semmiképpen nem a gyors csárdás változata, hanem a forgatósé, amire a „marosszéki" jelző is utal, hiszen leginkább ezzel a jelzővel használják egész Udvarhelyszéken, sőt Gyergyóban és Csíkban is a forgatós táncot.

SZAKIRODALOM

BARTHA Dénes – KISS József

1953 Ötödfélszáz énekek. Pálóczy Horváth Ádám dalgyűjteménye az 1813. évből. Kritikai kiadás, jegyzetekkel. Sajtó alá rendezte Bartha Dénes és Kiss József. Akadémiai Kiadó, Budapest.

CODRU DRĂGUŞEANU, Ion

1973 *Erdélyi peregrinus.* Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Bustya Endre. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

IMETS Fülöp Jákó

1870 *Tusnádi Imets Fülöp Jákó gymn. igazgató-tanár uti-naplója, 1868.* In: Veszely, Imets és Kovács utazása Moldva-Oláhhonban, 1868. Maros-Vásárhelyt, ny. Imreh Sándor az Ev. Ref. Főtanoda gyorssajtóján, 1870.

LAJTHA László

1955 *Kőrispataki gyűjtés.* Zeneműkiadó, Budapest.

LÜKŐ Gábor

1935 Havaselve és Moldva népei a X–XII. században. *Ethnographia* XLVI. (1–2) 90–105.

1965–67 *A román Vasilca és az obi-ugor medvetor.* Kézirat, Kiskunfélegyháza (Lükő-hagyaték.)

KOVÁCS Ferenc

1870 *Kovács Ferencz károly-fehérvári hittanár uti-naplója, 1868.* In: Veszely, Imets és Kovács utazása Moldva-Oláhhonban, 1868. Maros-Vásárhelyt, ny. Imreh Sándor az Ev. Ref. Főtanoda gyorssajtóján, 1870.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

MIKECS László
1941/1989 *Csángók*. Bolyai Akadémia, Budapest, 1941. Reprint: Optimum Kiadó, Budapest, 1989.
PÁVAI István
2010 19. századi havasalföldi és székelyföldi adatok a magyar tánckultúráról. In: Felföldi László – Müller Anita (szerk.): *Hagyomány és korszerűség a néptánckutatásban. Pesovár Ernő emlékezete.* MTA Zenetudományi Intézet, Budapest, 177–186.
PESOVÁR Ernő
1972 A magyar tánctörténet évszázadai. Népművelési Propaganda Iroda, Budapest.
2003 A *magyar tánctörténet évszázadai.* Írott és képi források. A képeket válogatta és az utószót írta Nagy Zoltán. Hagyományok Háza, Budapest.
SZINNYEI József, id.
1891–1914 *Magyar írók élete és munkái* I–XIV. Budapest.
ÜRMÖSY Sándor
1844 *Az elbujdosott magyarok Oláhországban.* Útazása után irta Ürmösy Sándor. Kolozsvár.
VARGYAS Lajos
1976 *A magyar népballada és Európa* I–II. Zeneműkiadó, Budapest.

DATE MUZICAL-COREGRAFICE DIN SECOLUL AL XIX-LEA DIN MUNTENIA ŞI DIN ŢINUTUL SECUIESC

După schițarea antecedentelor cercetării autorul prezintă un fragment referitor la folclorul muzical-coregrafic dintr-un jurnal de călătorie publicat la Cluj de Sándor Ürmösy, un preot unitarian, corespondent al săptămânalului maghiar *Hetilap.* Ürmösy în primăvara anului 1843 efectuează o călătorie în „Valahia Mare" (Muntenia), pentru a căuta urmele maghiarilor emigrați din Transilvania. În orașul „Kimpian Mare" este musafirul unei boerițe, unde are ocazia de a viziona hora satului dar și de a vedea și jocul fecioresc al maghiarilor prezenți la curtea boierească. Jocul lor nu era uniform, avea caracter individual, improvizat. După graiul strigăturilor notate de Ürmösy se pare că acești maghiari erau veniți din partea de est a Ținutului Secuiesc. În sfârșit autorul prezintă încă două date nepublicate din secolul al XIX-lea referitoare la muzica și jocurile secuilor.

HISTORICAL SOURCES FROM 19TH CENTURY ABOUT THE MUSIC AND THE DANCE IN MUNTENIA AND SZEKLERLAND

The present paper analyzes a part from a travel book written and published in Cluj in 1844 by Ürmösy Sándor, an Unitarian priest, correspondent of the weekly newspaper *Hetilap.* According to the travel book, Ürmösy visited "Greater Wallachia" (Muntenia) in 1843 in spring time in order to find Hungarians moving from Transylvania to that territory. In the town of "Nagy-Kimpián" he happened to participate on a dance event hosted by a rich family in their house. There were also Hungarians, who were dancing free, individual solo dances shouting dance rhymes in the meantime. Ürmösy's report on a dance event in Muntenia from the first half of the 19th century is an interesting and rare source for the dance history research of Southeast Europe which is worth making deeper analysis and interpretation.